

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การประเมินโครงการฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา เขตการศึกษา 12 มีสาระสำคัญโดยสรุปดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินกระบวนการฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 12
2. เพื่อประเมินพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนและพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครูประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 12 ภายหลังจากการฝึกอบรม
3. เพื่อศึกษาสภาพการใช้เอกสารหลักสูตรของครูประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 12 ภายหลังจากการฝึกอบรม

กลุ่มตัวอย่างประชากร

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการประเมินได้แก่ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจำนวน 287 คน ผู้ดำเนินการฝึกอบรมจำนวน 19 คน ครูผู้สอนจำนวน 24 คน และครูทุกคนในโรงเรียนจำนวน 12 คน ในเขตการศึกษา 12 จากอำเภอพนสนิม และอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี และจากอำเภอเมืองจันทบุรี และอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

วิธีการประเมิน

1. การประเมินกระบวนการฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 12 แบ่งการประเมินเป็น 3 ประการ คือ

1.1 การประเมินการเตรียมการฝึกอบรมโดย

1.1.1 การสำรวจเอกสารการเตรียมการฝึกอบรม โดยกำหนดเกณฑ์ว่า ทุกจุดฝึกอบรมจะต้องมีเอกสารตามรายการที่กำหนดไว้ในแบบสำรวจเอกสารการ

## เตรียมการฝึกอบรมครบทุกรายการ

1.1.2 การสอบถามผู้ดำเนินการฝึกอบรม เกี่ยวกับการเตรียมการฝึกอบรม โดยกำหนดเกณฑ์ว่า ในแต่ละรายการของแบบสอบถามต้องมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป อย่างน้อยร้อยละ 80 ของจำนวนรายการทั้งหมด

### 1.2 การประเมินการดำเนินการฝึกอบรมโดย

1.2.1 การสังเกตการดำเนินการฝึกอบรม โดยกำหนดเกณฑ์ว่า ทุก รายการในแบบสังเกตการดำเนินการฝึกอบรมของทุกจุดฝึกอบรมต้องผ่านการประเมิน

1.2.2 การสังเกตพฤติกรรมผู้ดำเนินการฝึกอบรมในการดำเนินการ ฝึกอบรม โดยกำหนดเกณฑ์ว่า ในแต่ละรายการของแบบสังเกตจะต้องมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป อย่างน้อยร้อยละ 80 ของจำนวนรายการทั้งหมด

1.2.3 การสังเกตพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรมขณะเข้ารับการฝึกอบรม โดยกำหนดเกณฑ์ว่า ในแต่ละรายการของแบบสังเกต จะต้อง มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป อย่างน้อยร้อยละ 80 ของจำนวนรายการทั้งหมด

1.2.4 การสอบถามผู้ดำเนินการฝึกอบรม เกี่ยวกับการดำเนินการฝึกอบรม โดยใช้เป็นข้อมูลประกอบอภิปรายผลไม่มีการกำหนดเกณฑ์การประเมิน

### 1.3 การประเมินผลการฝึกอบรมโดย

1.3.1 การทดสอบการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยกำหนด เกณฑ์ว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนการทดสอบหลังการฝึกอบรมมากกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนการ ฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังการฝึกอบรมมากกว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนการฝึกอบรมไม่ต่ำกว่าร้อยละ 15 ของคะแนนเต็ม

1.3.2 การสอบถามผู้เข้ารับการฝึกอบรม เกี่ยวกับความคิดเห็นและ ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อการฝึกอบรม โดยกำหนดเกณฑ์ว่า ในแต่ละราย การของแบบสอบถามจะต้องมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป อย่างน้อยร้อยละ 80 ของจำนวน รายการทั้งหมด

2. การประเมินพฤติกรรมการเรียนการสอน และพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครู ประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 12 ภายหลังจากการฝึกอบรม แบ่งการประเมินเป็น 3 ประการ คือ

2.1 การประเมินพฤติกรรมการนำการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไปใช้  
 ภายหลังการฝึกอบรม 4 เดือน โดย

2.1.1 การสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู โดยการ  
 สังเกตครูผู้สอนคนละ 4 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง ซึ่งในการสังเกตแต่ละครั้งมีระยะเวลา  
 ห่างกัน 4 สัปดาห์ โดยกำหนดเกณฑ์ว่า ถ้าสังเกตพบการจัดกิจกรรมใดในแบบสังเกต 1 ครั้ง  
 ขึ้นไป ถือว่าครูได้จัดกิจกรรมนั้น ๆ

2.1.2 การสอบถามการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ที่เป็น  
 ตัวอย่างประชากรในการสังเกตการสอน โดยกำหนดเกณฑ์ว่า ถ้าครูตอบแบบสอบถามในแต่ละ  
 ละข้อรายการว่าได้ปฏิบัติกิจกรรมในระดับนาน ๆ ครั้ง หรือบ่อยครั้ง ถือว่าครูได้จัดกิจกรรมนั้น

2.1.3 การสัมภาษณ์นักเรียน สัมภาษณ์นักเรียนในชั้นเรียนที่ครูเป็น  
 ตัวอย่างประชากรในการสังเกตการสอน เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู  
 ภายหลังการฝึกอบรม ห้องเรียนละ 5 คน รวม 120 คน เกณฑ์ในการประเมินกำหนดว่า  
 ถ้านักเรียน 3 ใน 5 คน ตอบว่า ครูประจำชั้นของตนจัดกิจกรรมใดตามรายการในแบบ  
 สัมภาษณ์ ถือว่าครูได้จัดกิจกรรมนั้น

เกณฑ์สรุปว่าครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คือ

1. จากการสังเกต ถ้าพบว่าครูจัดกิจกรรมใด ถือว่าครูจัดกิจกรรม  
 นั้น
2. ต้องพบว่าครูจัดกิจกรรมตามแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ จึงจะ  
 ถือว่าครูจัดกิจกรรมนั้น หากไม่พบจากการสังเกต
3. รายการกิจกรรมซึ่งปรากฏเฉพาะในแบบสอบถาม ถ้าพบว่าครูจัด  
 กิจกรรมใด ถือว่าครูจัดกิจกรรมนั้น

เกณฑ์รวมในการประเมินพฤติกรรมการนำการจัดการเรียนการสอนของครู  
 กำหนดว่า ครูที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน อย่างน้อยร้อยละ 80 ของจำนวนกิจกรรมทั้งหมด  
 ต้องมีอย่างน้อยร้อยละ 80 ของจำนวนครูทั้งหมด

2.2 การประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครู ภายหลังการฝึกอบรม 4 เดือน  
 โดย

2.2.1 การสอบถามครูที่เป็นตัวอย่างประชากรในการสังเกตการสอนจากการใช้แบบวัดคุณธรรมของครู (คป. 1) โดยมีเกณฑ์ว่า ในแต่ละคุณธรรม ครูต้องได้ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.00 ขึ้นไป จึงถือว่าครูมีคุณธรรมนั้น

2.2.2 การสัมภาษณ์นักเรียน ในชั้นเรียนที่ครูเป็นตัวอย่างประชากรในการสังเกตการสอนเกี่ยวกับคุณธรรมของครู (คป. 2) นักเรียนห้องเรียนละ 5 คน รวม 120 คน เกณฑ์ในการประเมินกำหนดว่า ต้องมีนักเรียน 3 ใน 5 คน ตอบว่าครูมีคุณธรรม 2 ใน 3 รายการ จึงถือว่าครูมีคุณธรรมนั้น

2.2.3 การสอบถามครูที่เป็นตัวอย่างประชากรในการสังเกตการสอนจากการใช้แบบวัดคุณธรรมของครู (คป. 3) โดยมีเกณฑ์ว่า ในแต่ละคุณธรรม ครูต้องได้ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป จึงถือว่าครูมีคุณธรรมนั้น

เกณฑ์รวมในการประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครูกำหนดว่า ครูที่มีคุณธรรมต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้อย่างน้อยร้อยละ 80 ของจำนวนคุณธรรมทั้งหมด ต้องมีอย่างน้อยร้อยละ 80 ของจำนวนครูทั้งหมด

2.3 การศึกษาพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนและพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครูประถมศึกษา ภายหลังจากฝึกอบรม 5 เดือน โดยใช้วิธีสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียน 1 โรงเรียน เป็นระยะเวลา 1 ภาคเรียน (ประมาณ 4 เดือน) การสังเกตใช้วิธีการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและแบบมีแนวกำหนด นอกจากนี้ยังใช้วิธีการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับบุคลากรที่มีส่วนร่วมและเกี่ยวข้องกับการแสดงพฤติกรรมของครู ข้อมูลที่ได้ใช้ประกอบการอภิปรายผล ไม่มีการกำหนด เกณฑ์ในการประเมิน

3. การศึกษาสภาพการใช้เอกสารหลักสูตรของครูประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 12 ภายหลังจากฝึกอบรม ข้อมูลที่ได้ใช้ประกอบการอภิปรายผลการฝึกอบรมครู ตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนครูประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 12

สรุปผลการประเมิน

การประเมินการฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา เขตการศึกษา 12 สรุปผลการประเมินได้ดังนี้

## 1. การประเมินกระบวนการฝึกอบรม

1.1 การเตรียมการฝึกอบรม การเตรียม เอกสารการฝึกอบรมของผู้ดำเนินการฝึกอบรมจากการสำรวจเอกสารการเตรียมการฝึกอบรมอยู่ในระดับไม่น่าพอใจ ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แต่จากการตอบแบบสอบถามของผู้ดำเนินการฝึกอบรม เกี่ยวกับการฝึกอบรม ปรากฏว่า อยู่ในระดับที่น่าพอใจ สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

1.2 การดำเนินการฝึกอบรม พฤติกรรมของผู้ดำเนินการฝึกอบรมจากการสังเกตในขณะดำเนินการฝึกอบรม อยู่ในระดับที่น่าพอใจสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ พฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม จากการสังเกตในขณะดำเนินการฝึกอบรมอยู่ในระดับที่น่าพอใจ สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 4 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมแรกพบ ยามเช้า มาตามนัด นันทนาการ สร้างเสริมคุณธรรมและอำลา 2) กิจกรรมสรุปและรายงานผลการศึกษาชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง 3) กิจกรรมชมภาพทัศน์ ภาพเลื่อน และ 4) กิจกรรมการรายงานผลการปฏิบัติจากชุดฝึกอบรม ส่วนพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่อยู่ในระดับไม่น่าพอใจ ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ กิจกรรมการศึกษาชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง

ในการสังเกตการดำเนินการฝึกอบรมด้านต่าง ๆ ปรากฏว่า การดำเนินการฝึกอบรมไม่ถึงว่าน่าพอใจ เนื่องจากไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แต่ความคิดเห็นของผู้ดำเนินการฝึกอบรม เกี่ยวกับการดำเนินการฝึกอบรมจากการตอบแบบสอบถาม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากขึ้นไปจำนวน 22 รายการ จาก 26 รายการ คิดเป็นร้อยละ 84.61

1.3 การประเมินผลการฝึกอบรม ผลการทดสอบความรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และค่าคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการฝึกอบรม เพิ่มขึ้นสูงกว่า เกณฑ์ที่กำหนดคือคะแนนเฉลี่ย เพิ่มขึ้นร้อยละ 26.61 ของคะแนนเต็ม ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมจากการตอบแบบสอบถาม ปรากฏว่า มีความคิดเห็นและความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

## 2. การประเมินพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอน และพฤติกรรมด้านคุณธรรม

2.1 พฤติกรรมของครูด้านการนำการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนไปใช้ ภายหลังการฝึกอบรม 4 เดือน จากการสังเกต การสัมภาษณ์นักเรียน และการตอบแบบสอบถาม ปรากฏว่า อยู่ในระดับที่น่าพอใจ เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

2.2 พฤติกรรมของครูด้านคุณธรรม ภายหลังจากการฝึกอบรม 4 เดือน จากการ  
 คอบแบบวัดคุณธรรมของครู และการสัมภาษณ์นักเรียน เกี่ยวกับคุณธรรมของครู ปรากฏว่า อยู่  
 ในระดับที่น่าพอใจ เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2.3 พฤติกรรมของครูด้านการนำการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ไปใช้  
 ภายหลังจากการฝึกอบรม 5 เดือน โดยใช้วิธีสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียน ปรากฏว่า  
 กิจกรรมการจัดการ เรียนการสอนของครูส่วนใหญ่ที่ปฏิบัติในระดับบ่อยครั้งได้แก่ การบรรยาย  
 การเล่าข่าว เหตุการณ์ การสนทนายามเช้า การเล่าเรื่องนิทาน เหตุการณ์ การสรุปทเรียน  
 การทบทวนก่อนและหลังเรียน และการสาธิต ส่วนกิจกรรมการจัดการ เรียนการสอนที่ไม่พบ  
 ว่าครูนำไปใช้ปฏิบัติ ได้แก่ การใช้สถานการณ์จำลอง การโต้วาที การเชิญวิทยากรมาบรรยาย  
 หรือสาธิต และการแสดงละคร

2.4 พฤติกรรมของครูด้านคุณธรรม ภายหลังจากการฝึกอบรม 5 เดือน จาก  
 การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมปรากฏว่า พฤติกรรมด้านคุณธรรมที่ครูส่วนใหญ่แสดงออกบ่อยครั้งหรือ  
 สม่ำเสมอ ได้แก่ ความเมตตากรุณา ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความสามัคคีและความจงรักภักดี  
 ต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ส่วนพฤติกรรมด้านคุณธรรมที่ครูส่วนใหญ่แสดงออกน้อยที่สุด  
 ได้แก่ ความอดทนอดกลั้น ความขยันหมั่นเพียรใฝ่รู้ใฝ่เรียน ความเชื่อมั่นในตนเอง กล้า  
 แสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง และความมีเหตุผล

3. การศึกษาสภาพการใช้เอกสารหลักสูตรของครูของครูประถมศึกษาในเขต  
 การศึกษา 12 ภายหลังจากการฝึกอบรม

3.1 สภาพการใช้เอกสารหลักสูตรของครูในการเตรียมการสอน ปรากฏว่า  
 ครูส่วนใหญ่เห็นว่า หลักสูตรมีความจำเป็นมากในการเตรียมการสอน โดยใช้แผนการสอนและ  
 คู่มือครูในการเตรียมการสอนมากที่สุด

3.2 เอกสารหลักสูตรในแต่ละชั้นเรียน ครูส่วนใหญ่เห็นว่ามีจำนวนเหมาะสม

3.3 การได้รับบริการเอกสารหลักสูตรภายในโรงเรียน ครูส่วนใหญ่เห็นว่า  
 เพียงพอแก่ความต้องการ

3.4 สภาพปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการศึกษาศาสตรหลักสูตรของครูส่วนใหญ่  
 คือ เวลาเพื่อการศึกษาเอกสารหลักสูตรมีน้อย

## อภิปรายผล

1. ผลการประเมินกระบวนการฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 12 จากการสังเกตการณ์ฝึกอบรมตลอดระยะเวลาของการฝึกอบรมรวม 4 จุดฝึกอบรม โดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียดประกอบการอภิปรายดังนี้

1.1 จากการสำรวจเอกสารการเตรียมการฝึกอบรม ปรากฏในตารางที่ 6 ว่ามีเพียงจุดฝึกอบรมเดียวที่มีการบันทึกการประชุมการเตรียมการอย่างเป็นทางการ และเป็นลายลักษณ์อักษร เมื่อมีการสอบถามพบว่า ในจุดฝึกอบรมที่ไม่มีการบันทึกการประชุม ได้จัดให้มีการประชุมแต่ไม่มีการจดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน แสดงให้เห็นว่าการทำงานบกพร่องไม่ครบกระบวนการ อาจเป็นเพราะคณะทำงานเล็งเห็นความสำคัญของผลที่ได้จากการประชุม เช่น คำสั่งแต่งตั้งกรรมการด้านต่าง ๆ หนังสือสั่งการต่าง ๆ มากกว่า

1.2 งบประมาณที่ใช้จ่ายในการฝึกอบรม จากการสำรวจเอกสาร ปรากฏในตารางที่ 7 ว่า ทุกจุดฝึกอบรมใช้จ่ายได้ตรงกับรายรับ แต่จากการสอบถามพบว่ามีค่าใช้จ่ายด้านอื่น ๆ อีกที่ติดตามมาเนื่องจากระยะเวลาในการฝึกอบรมค่อนข้างยาวนาน เช่น ค่าซ่อมแซมเครื่องขยายเสียง ค่าซื้ออุปกรณ์เพิ่มเติม งบประมาณรายจ่ายที่เกินมาในส่วนนี้พบว่าได้จากค่าเบี้ยเลี้ยงผู้ดำเนินการฝึกอบรม ซึ่งในแต่ละจุดฝึกอบรมจะเก็บเงินส่วนค่าเบี้ยเลี้ยงของผู้ดำเนินการฝึกอบรมไว้เป็นเงินทุนในการใช้จ่ายที่เกินงบประมาณ นับได้ว่าเป็นการเสียสละของผู้ดำเนินการฝึกอบรม อันเป็นคุณธรรมที่ปรากฏเห็นได้

1.3 สถานที่จัดฝึกอบรม จากการสังเกตพบว่า ในทุกจุดฝึกอบรมสถานที่ที่มีปัญหาในเรื่องความร้อนอบอ้าว และแสงสว่างรบกวนขณะชมภาพทัศนียภาพเคลื่อนไหว บางจุดฝึกอบรมใช้เก้าอี้เป็นลักษณะม้านั่งยาวติดกันทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความเมื่อยล้า ในจุดฝึกอบรมที่ไม่ผ่านการประเมินในเรื่องสถานที่มีลักษณะขนาดใหญ่อยู่ใกล้สถานที่ฝึกอบรมทำให้เกิดกลิ่นรบกวน และไม่มีการแก้ไขในเรื่องนี้

อุปกรณ์ที่ใช้สำหรับสื่อเสริม ได้แก่ เครื่องฉายข้ามศีรษะ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายวิดีโอเทป เครื่องรับโทรทัศน์ เป็นอุปกรณ์ที่มีราคาสูงเกือบทุกจุดฝึกอบรม ไม่มีไว้ใช้ประจำสำนักงาน ดังนั้นจึงต้องมีการขอยืมจากสถานที่ราชการอื่น ๆ เมื่อมีการ

ฝึกอบรมในสถานที่ที่อยู่ไกลจากสำนักงานคณะผู้ดำเนินการฝึกอบรมต้องเป็นภาระอย่างมากในการขนย้าย และเกรงกลัวการชำรุดเสียหายหรือสูญหาย ดังนั้นอุปกรณ์ที่ทันสมัย ใช้งานสะดวกต่อการศึกษาก็นับได้ว่าทำให้เกิดปัญหาได้

1.4 พฤติกรรมของผู้ดำเนินการฝึกอบรม บุคลิกภาพที่สำคัญของผู้ดำเนินการฝึกอบรมในเรื่องของความ เป็นมิตร ความยิ้มแย้มแจ่มใส การมีอารมณ์ขันในบางครั้ง และเสริมด้วยการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ จะเป็นบันไดขั้นแรกของการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ดำเนินการฝึกอบรมกับผู้รับการฝึกอบรม (สมพงษ์ จิตระดับ, 2520: 89) จะเห็นได้ว่าผู้ดำเนินการฝึกอบรมปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมพบได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับความคิดเห็นและความพึงพอใจที่มีต่อการดำเนินการฝึกอบรมในส่วนของผู้ดำเนินการฝึกอบรมว่าสามารถสร้างบรรยากาศในการฝึกอบรมได้ดีมีความเป็นกันเอง อำนวยความสะดวกได้ดี อธิบายได้ชัดเจนเข้าใจง่าย และสามารถจัดกิจกรรมได้อย่างราบรื่น ส่วนพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมจากการสังเกต จะเห็นได้ว่าการเลือกอุปกรณ์ และการใช้ อุปกรณ์สื่อต่าง ๆ ยังจัดทำได้ไม่สมบูรณ์นัก ในบางจุดอบรมมีอุปกรณ์ และสื่อประกอบการฝึกอบรมน้อย

จากการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในแบบสอบถามปลายเปิด ผู้เข้ารับการอบรมกล่าวว่า ผู้ดำเนินการฝึกอบรมบางคนพูดสรุปเนื้อหาซ้ำซาก ใช้เวลาสรุปนาน ซึ่งทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ซึ่งจากการสังเกตพบว่า ผู้ดำเนินการฝึกอบรมบางคนพูดสรุปยาวและนานเกินไปเช่นเดียวกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความตั้งใจดีของผู้ดำเนินการฝึกอบรมที่ต้องการให้ผู้เข้ารับการอบรม เกิดความรู้ความเข้าใจมากที่สุด แต่ขาดศิลปะการดำเนินกิจกรรมดังที่ สมพงษ์ จิตระดับ (2529: 89) ได้กล่าวไว้ว่า การดำเนินกิจกรรมให้น่าสนใจ ชวนติดตามได้ข้อคิดที่ถูกต้องชัดเจนเป็นศิลปะของผู้ดำเนินการฝึกอบรมจะต้องพยายามอบรมตนเองให้มีประสิทธิภาพตลอดเวลา

1.5 พฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ในกิจกรรมศึกษาชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง ผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่แสดงออกในการแสดงความคิดเห็นมากนัก ส่วนใหญ่จะเป็นผู้รับฟังเพียงอย่างเดียว เมื่อมีการรวมกลุ่มเพื่ออภิปรายหรือแสดงความคิดเห็น ผู้ที่เสนอความคิดเห็นมักจะเป็นคนที่เสนอความคิดเห็นอยู่เป็นประจำ ผู้ที่รับฟังจะยอมรับฟังความคิดเห็นคนอื่น อยู่เสมอไม่คัดค้านหรือถกเถียง พฤติกรรมเช่นนี้จะปรากฏมากในจุดฝึกอบรมที่ 1 อาจเป็น



เพราะในจุดฝึกอบรมนี้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงโยกย้ายกลุ่มเพื่อศึกษาชุดฝึกอบรม ใช้วิธีการศึกษา เช่นเดียวกันตลอด คือ รวมกลุ่มกันเป็นโรงเรียน ดังนั้นผู้เข้ารับการฝึกอบรมจึงไม่มีความกระตือรือร้นที่จะเสนอความคิดเห็นแก่กันและกัน

ในกิจกรรมแรกพบ ยามเช้า มาตามนัด นั้นหนากการ สร้างเสริมคุณธรรม และอำลา ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีการแสดงความกระตือรือร้นดีมาก เพราะโดยทั่วไปกิจกรรมเหล่านี้ให้ความสนุกสนานและช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดโดยเฉพาะในกิจกรรมนั้นหนากการ ส่วนในกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมที่มีจุดมุ่งหมายในการปลูกเร้าคุณธรรมโดยสอดแทรกในเกมต่าง ๆ นั้น จะพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมได้รับความสนุกสนาน และความสำนึกในคุณธรรมต่าง ๆ ควบคู่กันไป เห็นได้จากการร่วมกิจกรรม และสรุปสาระสำคัญของกิจกรรมได้ตามที่ผู้ดำเนินการฝึกอบรมต้องการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกิจกรรมต่าง ๆ มีการเปรียบเทียบ อุปมาอุปมัย อย่างเห็นได้ชัดเจน เช่น เปรียบดอกไม้เหมือนกับเด็ก เปรียบเครื่องมือในการส่งดอกกุหลาบเสมือนวิธีสอนแบบต่าง ๆ หรือการกระทำของครูที่มีผลต่อเด็ก ที่ปรากฏผลในภายหลัง ว่าดอกไม้มีสภาพเป็นอย่างไร จากวิธีการส่งของครูจากกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรม "เพื่อศิษย์รัก"

จากกิจกรรมสรุปและรายงานผลการศึกษาศุติฝึกอบรมด้วยตนเอง ส่วนใหญ่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสรุปและรายงานผลได้ดี ยกเว้นในจุดฝึกอบรมที่ 1 ซึ่งจัดกิจกรรมรายงานผลไม่ครบทุกเล่ม เนื่องจากในการรายงานผลชุดฝึกอบรมในวันแรก ผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่สนใจการรายงานผล เท่าที่ควร ผู้ดำเนินการฝึกอบรมได้เปิดการอภิปรายร่วมกับผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ก็ไม่ได้ผลดีขึ้น หลังจากนั้นจึงไม่จัดให้มีการรายงานชุดฝึกอบรมอีก นับได้ว่าในจุดฝึกอบรมที่ 1 กิจกรรมนี้ไม่น่าพึงพอใจ อาจเป็นเพราะการจัดกลุ่มผู้เข้ารับการอบรมไม่มีการเปลี่ยนแปลงโยกย้าย และผู้ดำเนินการขาดความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงบรรยากาศให้ดีขึ้น

จากกิจกรรมการชมภาพทัศน ภาพเลื่อน พฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสนใจดี ถึงแม้ว่าสภาพของสถานที่จะไม่เอื้ออำนวยนัก ในบางจุดอบรมสถานที่ฝึกอบรมไม่มีหน้าต่างและประตู เมื่อมีการชมภาพเลื่อน ต้องเลื่อนที่นั่งไปชมที่หน้าจอภาพทุกคน เมื่อจบรายการต้องยกเก้าอี้นั่งกลับที่เดิม ทำให้เกิดความไม่สะดวกในการขนย้ายพอสมควร ในจุดอบรมอื่น ๆ ต้องปิดหน้าต่างประตู เมื่อจัดกิจกรรมนี้ จึงเกิดปัญหาเรื่องความร้อนอบอ้าว

ตามมา โดยเฉพาะในเวลาบ่ายที่อากาศอบอ้าวเป็นพิเศษ ในจุดอบรมที่ 4 ที่มีปัญหาเรื่อง กระแสไฟขัดข้องต้องใช้เครื่องปั่นไฟฟ้าเข้าช่วย และต้องประหยัดกระแสไฟด้านอื่นเพื่อให้ กิจกรรมจัดได้สำเร็จลุล่วงจึงต้องปิดพัดลมเพื่อประหยัดกระแสไฟฟ้า ปรากฏว่า ในห้องประชุม มีสภาพมืด และร้อนเป็นพิเศษ อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรมก็ยังคงอยู่ใน ระดับดี

จากกิจกรรมรายงานผลการปฏิบัติจากชุดฝึกอบรม ความตั้งใจของผู้ฟัง จะลดลงเมื่อมีการรายงานในลักษณะวิชาการติดต่อกันหรือบ่อยครั้งเกินไป โดยไม่มีกิจกรรมอื่น มาแทรก ทั้งนี้เพราะในการรายงานผลการปฏิบัติ ซึ่งอยู่ในช่วง 3 ของการฝึกอบรม ตาราง โดยส่วนรวมในช่วงนี้จะประกอบด้วยกรรายงานผลการปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ มีกิจกรรมอื่น ๆ เช่น สร้างเสริมคุณธรรม หรือ นันทนาการแทรกบ้างเล็กน้อย เนื่องจากเวลามีจำกัด ดังที่ผู้ดำเนินการฝึกอบรมได้แสดงความคิดเห็นในคำถามปลายเปิดไว้ว่า รูปแบบการฝึกอบรมในช่วงที่ 3 ไม่เหมาะสม ควรมีการปรับปรุงวิธีการเสนอผลงานเพื่อให้บรรยากาศลดความน่าเบื่อหน่ายลง นอกจากนั้นจากการสังเกตพบว่า ครูบางคนไม่ได้ปฏิบัติงานช่วงที่ 2 ในโรงเรียนตามคำสั่งใน ชุดฝึกอบรม เมื่อต้องรายงานผลก็ใช้วิธีหยิบยืมจากเพื่อนร่วมโรงเรียนออกมารายงาน หรือ งานที่ได้รับมอบหมายให้ไปปฏิบัติร่วมกับเพื่อนครูในโรงเรียนครูบางคนไม่ได้ลงมือปฏิบัติจริง ครูบางคนที่มีความสนใจตั้งใจจริงจึงจะสามารถรายงานผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ในการ เสนอผลงานเพลงที่แต่งร่วมกันในโรงเรียน ครูทั้งหมดต้องยื่นหน้าห้องประชุมเพื่อร้องเพลงที่ แต่งร่วมกัน แต่ปรากฏว่ามีคนร้องเพลงได้เพียงคนเดียว เพราะเป็นผู้แต่ง ครูคนอื่นไม่ได้มี ส่วนร่วมในการแต่งเพลงจึงร้องไม่ได้ แสดงว่าการทำงานของครูในโรงเรียนยังขาดความ ร่วมมือกัน หรือการทำงานในระบบกลุ่มในโรงเรียนยังไม่เป็นที่น่าพอใจนัก อาจจะเป็นเพราะ ภาระทำงานในโรงเรียน ครูส่วนใหญ่ซึ่งมีชั่วโมงสอนโดยเฉลี่ยสัปดาห์ละ 21-25 ชั่วโมง ไม่มี เวลาในวันปฏิบัติการสอนที่จะมาร่วมประชุมกันได้ จะต้องใช้เวลาอื่น ๆ นอกเหนือจากเวลา ราชการ ซึ่งจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนภายหลังการฝึกอบรม 5 เดือน พบว่า ครูไม่มีการใช้เวลาในวันหยุดหรือนอกเวลาราชการเพื่อการทำงานวิชาการร่วมกันเลย

1.6 ผลการทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม จากผลการทดสอบก่อนและหลัง การอบรมที่พบว่า เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ นั้น เป็นที่น่าสังเกตว่าในทุกจุดฝึกอบรมจะมีการ เน้นผู้เข้ารับการฝึกอบรมตลอดเวลาว่า ผู้ที่ท่าจะแนหลังการฝึกอบรมไม่ผ่านเกณฑ์ที่แต่

ละจุดฝึกอบรมกำหนดไว้ จะต้องเข้าอบรมอีกครั้งหนึ่งร่วมกับครูในจุดฝึกอบรมอื่น จึงเป็นเหตุให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความกังวลใจตลอดเวลา เกรงว่าจะทำคะแนนได้ไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนด จากการสอบถามพบว่าการเฉลยข้อทดสอบแจกจ่ายกันในหมู่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งต้นฉบับเฉลยข้อทดสอบ เหล่านี้มาจากจังหวัดใกล้เคียง อาจกล่าวได้ว่า เนื่องจากผู้ดำเนินการอบรมเน้นผลของการฝึกอบรมที่ผลของการทดสอบมากเกินไป จึงเกิดความวิตกกังวลในหมู่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจึงพยายามหาวิธีการที่จะทำให้คะแนนการทดสอบผ่านเกณฑ์ ฉะนั้นในการประเมินผลการฝึกอบรม จึงควรเน้นการประเมินผลใน 4 ด้านคือ จากปฏิกริยาของผู้เข้ารับการฝึกอบรม การเรียนรู้ พฤติกรรม และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น จากการฝึกอบรม (สุดา อิงคินันท์, 2528: 114) มากกว่าการมุ่งเน้นการเรียนรู้เพียงสิ่งเดียว

ในขณะที่ทำการทดสอบหลังการฝึกอบรมสังเกตได้ว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความตื่นเครียดมาก ตั้งแต่ก่อนเริ่มทำการทดสอบ แต่ไม่พบว่าการลอก แอบดู หรือซักถามกันขณะทำการทดสอบ เมื่อเสร็จสิ้นการทดสอบแล้วความสนใจของทุกคนจะมุ่งอยู่ที่คะแนนผลการทดสอบของตนเองเท่านั้น สังเกตได้ว่ากิจกรรมอื่น ๆ ภายหลังจากทดสอบไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร

## 2. ผลการประเมินพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา เขตการศึกษา 12 ภายหลังจากการฝึกอบรม

การประเมินพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนการสอนของครูภายหลังจากการฝึกอบรม เป็นการประเมินผลภายหลังเสร็จสิ้นการฝึกอบรม 4 เดือน และ 5 เดือน เพราะผลที่เกิดขึ้นจากโครงการนั้นมิได้เกิดขึ้นโดยทันที แต่จะต้องรอเวลาให้โครงการดำเนินไปชั่วระยะหนึ่งในบางกรณีอาจจะมีผลเกิดขึ้นทั้งที่ไม่ได้ตั้งใจหรือเกิดผลข้างเคียง หรือผลกระทบอันสืบเนื่องต่อไปในอนาคตหลังจากโครงการเสร็จสิ้นไปแล้วชั่วระยะเวลาหนึ่ง ดังนั้น การประเมินผลโครงการจึงต้องครอบคลุมระยะเวลาต่าง ๆ กัน และเป็นผลหลาย ๆ แบบ เพื่อผลที่ได้รับจะครอบคลุมและลึกซึ้งพอ (วิลาศ ลิงทวีชัย, 2520: 163)

วิธีการที่ใช้ในการประเมินได้แก่ การสังเกตการสอน การสัมภาษณ์นักเรียน การตอบแบบสอบถามของครู และการเข้าไปสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนเป็นเวลา 1 ภาคเรียน (ประมาณ 4 เดือน) มีรายละเอียดประกอบการอภิปรายดังนี้

2.1 กิจกรรมการเรียนการสอนที่พบว่าครูนำไปใช้มาก ได้แก่ การใช้สื่อประกอบการสอน การใช้เกมประกอบการสอน การบรรยาย-อธิบาย การให้การเสริมแรงนักเรียน การสรุปบทเรียน การทดสอบหลังเรียน การศึกษาหลักสูตรและแผนการสอน การให้คำปรึกษานักเรียนทั้ง เรื่องการเรียนและเรื่องส่วนตัว และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนครูเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน จะเห็นได้ว่ากิจกรรมเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่ครูจำเป็นต้องใช้และมีความถนัดหรือความเคยชินที่จะปฏิบัติอยู่แล้ว ดังเช่น บัวบูชา ชื่อตรง (2512: 8-13) ซึ่งได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการสอนของครูพบว่า พฤติกรรมการสอนของครูที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นการบรรยายหรือการอธิบายของครูโดยเฉพาะการบรรยายเนื้อหาเป็นพฤติกรรมที่ครูใช้เวลามากที่สุด ซึ่งจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมก็ได้ปรากฏพฤติกรรมเหล่านี้ในระดับมากเช่นกัน สื่อการสอนที่ใช้ส่วนมากจะเป็นสื่อสำเร็จรูปที่ทางโรงเรียนจัดซื้อ สื่อการสอนที่ครูต้องจัดทำขึ้นเองมีโอกาสน้อยมาก ซึ่งจากงานวิจัยเรื่อง สภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงใต้ โดย สัจด์ อุทรานันท์ (2526: 126) ได้พบว่า ในด้านสื่อการสอนนี้ส่วนใหญ่ครูมีสื่อใช้ในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 86.99 และครูที่ใช้สื่อประกอบการอย่างสม่ำเสมอส่วนใหญ่อยู่ในระดับพอสมควร คิดเป็นร้อยละ 69.87

ส่วนในด้านการศึกษหลักสูตรการและแผนการสอนเพื่อการเตรียมการสอน สัจด์ อุทรานันท์ (2526: 52) พบว่า ส่วนใหญ่ครูจะมีการเตรียมการสอนเป็นครั้งคราว คิดเป็นร้อยละ 57.06 ครูที่เตรียมการสอนเป็นประจำทุกครั้งที่จะมีร้อยละ 42.19

จากรายงานการประเมินและติดตามผลการฝึกอบรมครูประถมศึกษา สำนักงานโครงการรับความช่วยเหลือ (2529: 228) โดยการประเมินการนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภายหลังการฝึกอบรม 1-2 เดือน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยเครื่องมือชุดเดียวกันกับการวิจัยครั้งนี้พบว่า กิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูนำไปใช้มากที่สุดคือ การบรรยายอธิบาย รองลงมาคือ การสรุปบทเรียน และการใช้สื่อประกอบการสอน ซึ่งจะเห็นได้ว่าผลของการประเมินภายหลังการฝึกอบรม 1-2 เดือน และ 4-5 เดือน สอดคล้องกันอย่างเห็นได้ชัดเจน

2.2 กิจกรรมการเรียนการสอนที่พบว่าครูนำไปใช้น้อยที่สุด ได้แก่ การได้ว่าตี การใช้สถานการณ์จำลอง และเชิญวิทยากรมาบรรยาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ สัจด์ อุทรานันท์ (2529: 39) ในเรื่องการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ที่ว่าส่วนมากไม่มีการเชิญ

มาเลยคิดเป็นร้อยละ 65.11 รองลงมาคือ เชิญมาประมาณปีละ 1-2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 24.56 ส่วนงานวิจัยของสำนักงานโครงการรับความช่วยเหลือ (2529: 282) ซึ่งประเมิน ภายหลังการฝึกอบรม 1-2 เดือน พบว่า กิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูส่วนใหญ่ไม่ได้นำไปใช้ ในการสอนเลยคือ กรณีตัวอย่าง การโต้วาที และการเชิญวิทยากรมาบรรยายหรือสาธิต ซึ่งจะเห็นได้ว่าผลของการประเมินมีความสอดคล้อง เช่นเดียวกับกับการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมใน โรงเรียนที่พบว่า การโต้วาที การเชิญวิทยากรมาบรรยาย สาธิต การแสดงละคร และ การใช้สถานการณ์จำลอง ไม่มีการนำไปปฏิบัติเช่นกัน

กิจกรรมต่าง ๆ ที่พบว่า ครูนำไปใช้น้อยที่สุดหรือไม่ได้นำไปใช้เลยนี้อาจ เป็นไปได้ว่าในช่วง เวลาที่มีการประเมินไม่ปรากฏกิจกรรม เหล่านี้ในแผนการสอนหรือกิจกรรมบาง กิจกรรมไม่สามารถจัดได้ในชั้น เรียนที่นักเรียนมีอายุน้อย จึงมีโอกาสเกิดขึ้นได้ยาก เช่น กิจกรรมโต้วาที หรือบางกิจกรรมทำให้เกิดความยุ่งยาก เช่น การเชิญวิทยากร

2.3 วิธีเรียนวิธีสอน จากกิจกรรมการเรียนการสอนที่พบว่า ครูได้นำไปใช้ ระดับต่าง ๆ นั้น อาจกล่าวได้ว่า วิธีเรียนวิธีสอนบางกิจกรรมยังไม่ถูกต้องตามจุดประสงค์ของ หลักสูตรนัก เช่น การใช้เกมประกอบการสอน ซึ่งพบว่ามีการจัดในระดับบ่อยครั้ง แต่ส่วนใหญ่ครูจะให้นักเรียน เล่น เกมเพื่อความสนุกสนานเพียงอย่างเดียว ดังเช่นผลการศึกษาของ เดือนเพ็ญ ฤกษ์อร่าม เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างจุดมุ่งหมายของการสอนภาษาไทยชั้นประถม ปีที่ 2 กับพฤติกรรมการสอนของครูพบว่า ครูส่วนใหญ่จะกระตุ้นความสนใจของนักเรียน ให้ร่วม กิจกรรมและ เล่น เกมเพื่อความสนุกสนาน เพลิดเพลินมากกว่าการให้นักเรียนแสดงออกทาง อากัปกิริยา และการวางท่าในการฝึกทักษะต่าง ๆ

ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่าครูมักจะใช้กิจกรรมที่แสดงออกได้อย่างสนุกสนาน เพื่อวัตถุประสงค์ในการผ่อนคลายความตึง เครียดหรือ ระบายความสนใจมากกว่าผลประโยชน์อัน แท้จริงซึ่งควร เกิดขึ้นจากกิจกรรมนั้น ๆ

นอกจากนั้นวิธีการใช้กิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกการใช้เหตุผล และ แสดงความคิดเห็นอย่างแท้จริงไม่ได้ปรากฏให้เห็นได้อย่างเด่นชัดนัก มักเป็นไปในลักษณะครู ใช้คำถามเพื่อให้นักเรียนตอบตามคำถาม เท่านั้น รูปแบบการใช้กิจกรรมการแบ่งกลุ่มเพื่อให้ นักเรียนทำงานร่วมกัน ยังไม่ปรากฏชัดนักเช่นเดียวกัน ตัวอย่าง เช่น มีการแบ่งกลุ่มนักเรียน แต่ลักษณะการทำงานยังคง เป็นไปในรูปเดิมคือ ต่างคนต่างทำ กลุ่มที่หนึ่ง เป็นเพียงรูปแบบแต่ไม่ใช้

วิธีการในการดำเนินกิจกรรมที่แท้จริง รูปแบบการแบ่งกลุ่มเพื่อให้นักเรียนทำงานร่วมกัน จะเห็นได้ชัดเจนในการเรียนการสอนนอกห้องเรียน เช่น กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ หรือ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยทั้งนี้อาจเป็น เพราะลักษณะของ เนื้อหาวิชาในกลุ่มประสบการณ์เหล่านี้ เหมาะสมต่อการจัดกิจกรรมการแบ่งกลุ่ม เพื่อให้นักเรียนทำงานร่วมกันมากกว่าในกลุ่มทักษะ

### 3. ผลการประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครู

โดยธรรมชาติมนุษย์โดยทั่วไปจะมีคุณธรรมอยู่ในตนเองทุกคนไม่มากก็น้อย แต่สำหรับมนุษย์ที่ประกอบอาชีพครูนั้น คุณธรรมควรจะปรากฏอยู่ในตนเองอย่างเห็นได้ชัดเจน และสามารถเป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่นได้ ดังที่ อ่ำไพ สุจริตกุล (2522: 12) กล่าวไว้ว่า "ถ้าหากคนเป็นครูวางตนไว้ในที่ถูกต้องที่ เหมาะที่งามแล้วก็จะสอนคนอื่นได้โดยสมบูรณ์"

ในการวิจัยครั้งนี้คุณธรรมที่ปรากฏเห็นได้เด่นชัดที่สุดคือ ความเมตตากรุณาเสียสละ ทั้งนี้อาจเป็น เพราะพฤติกรรมที่ครูจะแสดงออกในด้านนี้สามารถแสดงออกได้ทั้งกับ เด็กนักเรียน เพื่อนครูและชุมชน โดยปกติของอาชีพครู คุณธรรมข้อนี้ก็มีส่วนสำคัญยิ่งต่อจรรยาบรรณในการประกอบอาชีพที่ครูทุกคนมีอยู่ในตนเองอยู่แล้ว

เนื่องจากโรงเรียน เป็นสถาบันที่ได้รับการคาดหวังและศรัทธาจากสังคมในการที่จะพัฒนาความรู้และจริยธรรมให้แก่เยาวชน (Childs 1950, อ้างถึงใน จรุง จัยโชค 2528: 23) ครูซึ่งเป็นบุคลากรในโรงเรียนจึงต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในชุมชน ความมีมนุษยสัมพันธ์ของครูจึงต้องปรากฏในหลายด้าน คือ กับนักเรียน กับเพื่อนครู และกับชุมชน เช่นเดียวกัน

จากการสังเกตร่วมกันมีส่วนร่วมพบว่า สืบเนื่องจากปัญหาการขาดแคลนงบประมาณบุคลากรในท้องถิ่นจึงมีอิทธิพลสูงต่อการพัฒนาโรงเรียน เห็นได้ชัดเจนจากงานวิจัยของ สัจฉิ อุตหรานันท์ (2527: 127) ที่พบว่า ความภูมิใจของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีมากที่สุดคือ ภูมิใจในผลงานเกี่ยวกับการปรับปรุงอาคารสถานที่จะมีมากที่สุดคือ มีร้อยละ 67.10 ส่วนความภาคภูมิใจในผลการเรียนการสอนนั้นมีเพียงร้อยละ 16.97 จึงสังเกตพบได้ว่า ผู้บริหารต้องเข้าร่วมในกิจกรรมของท้องถิ่นตลอดเวลา และท้องถิ่นก็จะให้ความช่วยเหลือโรงเรียนทุกครั้งที่โรงเรียนร้องขอ ดังที่ วิจิตร ยั่งยืน (2528: 19) กล่าวไว้ว่า . . . "เทียวยกมือไหว้ขอความ เมตตาจากคหบดีในท้องถิ่นมา เพื่อพัฒนาโรงเรียนและการศึกษาเล่าเรียนของเด็ก" จาก

การต้องการความช่วยเหลือจากชุมชนดังกล่าวจึงอาจ เป็น เหตุผลหนึ่งที่ครูจึงต้องมีความสัมพันธ์อันดีต่อชุมชนนั้นเอง

อย่างไรก็ตามคุณธรรมต่าง ๆ ของครูที่เกิดขึ้นและได้พบจากการสังเกต การสอบถามและการสัมภาษณ์นั้น อาจเกิดขึ้นในตัวครูภายหลังการฝึกอบรมหรือมีอยู่ในตัวครูทุกคนอยู่แล้วก็เป็นได้

ส่วนคุณธรรมที่ครูแสดงออกน้อยที่สุด เช่น ความมีเหตุผล ความใฝ่รู้ใฝ่เรียนหรือความเชื่อมั่นในตนเอง มักจะเป็นคุณธรรมในด้านที่เป็นเรื่องส่วนตัว ไม่ได้แสดงออกให้เด็กหรือชุมชนเห็นโดยชัด เจนมากนัก สามารถหลบเลี่ยงได้เช่น นั่งเฉยไม่แสดงเหตุผล หรือหลีกเลี่ยงการแสดงออก

อนึ่ง ในการวิจัยของสำนักงานโครงการรับความช่วยเหลือ (2529 : 248) เกี่ยวกับคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมครูที่อยู่ในระดับน่าพอใจ ปรากฏว่าครูในเขตการศึกษา 12 มีค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมด้านคุณธรรมคิด เป็นร้อยละ 83.33 ซึ่งสอดคล้องกับคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมครูด้านคุณธรรม ภายหลังการฝึกอบรม 4 เดือน ในการวิจัยครั้งนี้

#### 4. ผลการศึกษาสภาพการใช้เอกสารหลักสูตรของครูประถมศึกษา

4.1 สภาพการใช้เอกสารหลักสูตรของครูในการเตรียมการสอนและการจัดการเรียนการสอน จะเห็นได้ว่าครูส่วนใหญ่มีความเข้าใจและเล็งเห็นความสำคัญของการใช้หลักสูตรเพื่อการเตรียมการสอน ซึ่งเป็นสาระสำคัญยิ่งในการนำหลักสูตรไปใช้ โดยการใช้แผนการสอน คู่มือครู และหลักสูตร เป็นเอกสารสำคัญในการเตรียมการสอน เช่นเดียวกับองค์การอินทรมพรีย์ (2528 : 82) ที่ได้กล่าวไว้ว่า "ครูจะต้องแปรรูปหลักสูตรให้เป็นแผนการสอน และจัด เป็นกิจกรรมการสอนให้แก่เด็กเรียน โดยปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความ เป็นจริงของนักเรียนในท้องถิ่น" ส่วนการที่ครูสามารถศึกษาเอกสารเพื่อการเตรียมการสอนได้ไม่ละเอียด อาจเป็นเพราะครูมีชั่วโมงสอนมากโดยเฉลี่ย 21-24 ชั่วโมง และครูทุกคนมีงานพิเศษอื่น ๆ นอกเหนือจากการสอน เช่นกิจกรรมสนับสนุนการเรียนการสอน งานรับผิดชอบด้านโครงการต่าง ๆ

การใช้หนังสือเรียน แบบฝึกหัด ของกรมวิชาการในการจัดการเรียนการสอน ที่พบว่าครูใช้มากที่สุดอาจเป็นเพราะ หนังสือเหล่านี้ต้องใช้ร่วมกันทั่วประเทศ โดย

ส่วนหนึ่งได้รับแจกจากหน่วยงานต้นสังกัด จะเห็นได้ว่าครูจัดทำหนังสือ เสริมบทเรียน เป็นจำนวนน้อย อาจเป็นเพราะไม่มีเวลาและงบประมาณในการจัดทำ ดังเช่น ผลการวิจัยของ จันทรเพ็ญ กาญจนรัตน์ (2525: 95) พบว่า งานที่ครูปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อยที่สุดหรือไม่มีการปฏิบัติคือการผลิตเอกสารทางวิชาการซึ่งจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมพบว่า การผลิตเอกสารทางวิชาการในระดับโรงเรียน ไม่มีการจัดทำแต่จะปรากฏในการจัดร่วมกับกลุ่มโรงเรียน

4.2 ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับเอกสารหลักสูตร จะเห็นได้ว่าครูมีความเข้าใจถึงความสำคัญของเอกสารหลักสูตร และเห็นว่าหลักสูตรเป็นเอกสารที่มีความสำคัญที่สุด ส่วนในด้านความพร้อมของเอกสารหลักสูตรพบว่า มีจำนวนเหมาะสมดีแล้วซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยของ วิทยา บุญสม และ แนม ชินพงศ์ (2523: 6-8) ที่ได้สำรวจความต้องการด้านวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมาว่า โรงเรียนมีความพร้อมเกี่ยวกับเอกสารหลักสูตรน้อย ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่าเป็นผลการวิจัยในปี 2523 ซึ่งในขณะนั้น เป็นระยะเวลาเริ่มแรกของการใช้หลักสูตรพุทธศักราช 2521 เอกสารหลักสูตรจึงยังมีน้อยไม่ทั่วถึงกัน ส่วนปัญหาในเขตการศึกษา 12 นี้ คือครูไม่มีเวลาศึกษา ไม่ใช่มีปัญหาจากการขาดแคลน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชวลี พึ่งแสงสี ในเรื่องการศึกษากระบวนการใช้หลักสูตรประถมศึกษาของหน่วยงานทางการศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ (2529: 211) ที่ได้พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ได้รับเอกสารหลักสูตรพุทธศักราช 2521 โดยครูผู้สอนได้รับคิดเป็นร้อยละ 88.93 ส่วนผู้บริหารได้รับคิดเป็นร้อยละ 97.22

4.3 การบริการเอกสารหลักสูตร เนื่องจาก "ครูเป็นตัวจักรสำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้" (สมิตร คุณานุกร, 2523: 130) ดังนั้นการได้รับเอกสารหลักสูตรที่กรมวิชาการส่งให้โรงเรียน ก็นับเป็นปัจจัยเบื้องต้นที่ส่งเสริมให้ครูเกิดความรู้ในเรื่องการใช้หลักสูตรที่ดีอีกด้วย (ชวลี พึ่งแสงสี, 2529: 211) การได้รับบริการเอกสารหลักสูตรในเขตการศึกษา 12 นี้ส่วนใหญ่เพียงพอแก่ความต้องการ คิดเป็นร้อยละ 71.48 แต่ก็ยังปรากฏข้อควรแก้ไขปรับปรุง ซึ่งสอดคล้องกับข้อคิดจากการติดตามผล และแนะนำการใช้หลักสูตรระดับประถมศึกษาในปีงบประมาณ 2524 ที่ว่า "หนังสือสำหรับค้นคว้าของนักเรียนทุกโรงเรียนจัดทำได้ไม่ครบตามหลักสูตร เพราะในท้องตลาดไม่มีขาย การขอเอกสารค้นคว้าจากหน่วยต่าง ๆ ทำได้ในบางโรงเรียนเท่านั้น หนังสือที่มีอยู่จึงเป็นหนังสือเรียนจากหลักสูตรพุทธศักราช 2503 หนังสือการ์ตูน หนังสือพิมพ์ และวารสารที่ครูหรือผู้อื่นบริจาคมาส่วนใหญ่จะชำรุดขีดขาด



(กาญจนา ัญญาโชโค, เสาวคนธ์ อรุณรัตน์, 2526: 56) จะเห็นได้ว่าผลการวิจัยนี้ปรากฏตรงกับข้อคิดเห็นจากแบบสอบถามปลายเปิดว่า เอกสารบางเล่มขาดหายไป หาซื้อไม่ได้ หรือต้องมาซื้อที่กรุงเทพฯ

นอกจากนั้น กาญจนา ัญญาโชโค และ เสาวคนธ์ อรุณรัตน์ (2526: 58) ยังได้สรุปไว้ว่า โดยเฉลี่ยครูผู้สอนทุกโรงเรียน ทุกจังหวัดได้รับเอกสารหลักสูตรแผนการสอน คู่มือครูครบ แต่ใช้เอกสารหลักสูตรการสอนเหล่านี้ ไม่ครบสมบูรณ์ตามขั้นตอนที่เสนอแนะไว้ เช่น เกี่ยวกับการค้นพบในงานวิจัยของ สายสมร ศิวิเศษ (2526: 154) เกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหารและครู เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรกลุ่มทักษะของโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตรระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ในเขตการศึกษา 7 ว่า การจัดเอกสารหลักสูตรให้ครูมีใช้ครบทุกชั้นมีปัญหาที่น้อยที่สุด ส่วนการได้รับเอกสารหลักสูตรมีปัญหาที่น้อยที่สุด เช่นเดียวกัน โดยมีปัญหาเกี่ยวกับแผนการสอนหรือคู่มือครู เมื่อชำระคดียุทธศาสตร์หาซื้อไม่ได้

4.4 สภาพปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการศึกษาเอกสารหลักสูตร จะเห็นได้ว่าปัญหาในด้านเวลาไม่เพียงพอมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูต้องทำการสอนหลายกลุ่มประสบการณ์ ซึ่งจะเห็นได้ว่าปัญหาในด้านเวลานี้ เป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลในหลาย ๆ ด้าน เช่น การเตรียมการสอน การจัดการเรียนการสอน หรือการศึกษาเอกสาร รวมทั้งปัญหาทางด้านเศรษฐกิจก็มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย เช่น ในกรณีที่ครูมีสภาพเศรษฐกิจไม่ดี เงินเดือนไม่พอใช้จ่าย ต้องหาเงินรายได้จากทางอื่นมาช่วยด้วยการทำงานพิเศษด้านอื่น ๆ อาจเป็นสาเหตุหนึ่งซึ่งทำให้ครูไม่มีเวลาเพื่อการจัดการเรียนการสอนอย่างเพียงพอได้

ข้อเสนอแนะ

1. ควรจัดให้มีการฝึกอบรมที่มีวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมเหมือนกันทั่วประเทศ มุ่งเน้นในด้านการปลูกเร้าคุณธรรมของครู โดยจัดขึ้นระหว่างการปิดเรียนภาคหลายอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพื่อเป็นการตอกย้ำความสำนึกในด้านคุณธรรมของครูไม่ให้จางหายไป และควรมีการสลับเปลี่ยนผู้ดำเนินการฝึกอบรมภายในจังหวัดหรืออำเภอ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ หลีกเลียงความซ้ำซากจำเจ

2. การใช้สื่อประกอบการฝึกอบรมเช่น สื่อประเภท ภาพทัศน แผ่นใส ภาพเคลื่อนไหว ควรจะทำให้ชัดเจน สมบูรณ์ และควรคำนึงถึงความเหมาะสมในการใช้สื่อกับสถานที่ฝึกอบรม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ

3. ควรมีการติดตามประเมินผลในทุก ๆ ด้าน ภายหลังจากเสร็จสิ้นโครงการ  
ศึกษานิเทศก์และผู้บริหารควรร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในการติดตามประเมินผล ศึกษานิเทศก์ควร  
เพิ่มการนิเทศโรงเรียนให้มากขึ้น ส่วนผู้บริหารควรเพิ่มการนิเทศภายในให้ใกล้ชิดกว่าเดิม
4. การปลูกเร้าคุณธรรม ควรเน้นที่ผู้บริหารโรงเรียนก่อน เพราะผู้บริหารควร  
เป็นตัวอย่างที่ดีของครู เช่นเดียวกับครูต้องเป็นตัวอย่างที่ดีของเด็ก
5. การจัดทำเอกสารเสริมบทเรียน ศึกษานิเทศก์ควรร่วมมือกับกลุ่มโรงเรียนใน  
การจัดทำหรือ เป็นผู้ประสานงานในการแลกเปลี่ยนเอกสารเพื่อการค้นคว้า หรืออ่านประกอบ  
ภายในอำเภอหรือจังหวัด
6. เอกสารหลักสูตร ควรมีการเรียบเรียงเอกสารหลักสูตรที่แจกไว้กลับคืน เมื่อสิ้น  
ปีการศึกษา เพื่อตรวจสอบภาพ ซ่อมแซม และจัดทำเพิ่มเติมในปีการศึกษาต่อไป